

İkinci Baskıya Önsöz

İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları'nın bu yayını, birbirini tamamlayan iki ayrı kitap. Birincisi *Daha Sesimizi Duyurmadık*. Neredeyse yirmi yıl olmuş birinci kitabı Belge Yayınları'ndan Ragıp ve Ayşe Zarakolu ilk yayımlayalı. Ama maalesef hâlâ, Avrupalı Türk işçi çocukları konusunda Türkiye'de yayınlanmış tek çalışma. İkinci kitap göç araştırmalarına ilişkin kuramsal görüş ve eleştirilerimi içeren yazıların ilk defa biraraya getirilmesiyle oluştu.

İlk kitap çıktığından bu yana da konuyla ilişkim kopmadı. Tersine ben de “misafir işçi” oldum. 12 Eylül askeri rejiminin, akademik özgürlüğü yok eden YÖK'üyle birlikte Boğaziçi Üniversitesi'nden istifa ettim. Birkaç yıl Almanya'da Kassel, Marburg ve Bremen üniversitelerinde “konuk profesör” olarak göç ve psikoloji konularında ders verdim. Bir yıla yakın Viyana'daki IHS (Institut für Höhere Studium) Araştırma Merkezi'nde çalıştım. Türkiye'de susturulan üniversiteye o dönem için bir alternatif olarak Aziz Nesin'in teşvikiyle kurulan BILAR'ın Danimarka, İsveç ve Hollanda'daki göçmen işçi kuruluşlarıyla birlikte düzenlediği çeşitli toplantılara katıldım. Kitabın Almanca ve Fransızca çevirileri çıkınca buna Avrupa'da okuma günleri ve tartış-

malar da eklendi. Bu gezginliğin beklenmedik sonucu bir “yabancı”ya aşık oldum, çocuğumuz oldu ve bu sıralar İngiltere’de yaşıyoruz.

Bu yıllarda göç konusuna ilişkin çeşitli kitaplarda çıkan yazılarım ve uluslararası psikoloji toplantılarında verdiğim tebliğler, bir “Göç Araştırmaları Rehberi” olarak kitabın ikinci bölümünde yer alıyor. Bu vesileyle, ilk 1964’te başlayan bu konudaki çalışmalarımı tek bir kitapta birleştirmemi mümkün kılan Bilgi Üniversitesi’ne, Fahri Aral ve Burhan Şenatalar’a teşekkür ederim. Kitabı “güncelleştiren” önemli bir ilave de London School of Economics’te siyaset bilimcisi olan Prof. Eva Östergaard-Nielsen’in Avrupa’nın çeşitli ülkelerindeki araştırmalarına ve Oxford Üniversitesi’ndeki doktora tezine dayanarak 2000 yılında Türkiye’den Avrupa’ya göç olgusunu değerlendiren, bu kitap için yazılmış kapsamlı bir yazısı.

Ancak okur, Sovyetler Birliği’yle ABD arasında sürdürülen Soğuk Savaş ya da Türkiye’nin futboldaki başarısızlıkları gibi birçok örnek açısından, kitabın ilk kısmının çok önceleri yazılmış olduğunun farkına varacaktır. Bu ve benzer bilgiler, kitabın belge niteliğinin kaybolmaması için aynı tutulmuştur.

Peki kitabın ilk basıldığı 1983’ten bu yana “henüz seslerini dururmamış” olanlar için neler değişti?

Önce nasıl tanındıkları. Hâlâ “işçi çocukları” deyimini kullanıyoruz ama yanlış. Bu deyim aklımıza özellikle fabrikalarda çalışanların çocuklarını getiriyor ki gerçeği yansıtmıyor. Artık kendi işyerleri dahil her kesimde çalışanların çocukları söz konusu. Üstelik bu çocuklar büyüdü. Kendileri ana-baba oldular. Artık üçüncü ve dördüncü kuşaklar söz konusu. Farklı kuşaklar göçü farklı yaşıyor. Hem kuşaklar arası hem de kuşaklar içi aidiyetler de, davranışlar da farklı olabiliyor. “İşçi çocukları” deyimini başka yönden de aldatıcı. Türkiye’den göçün başlıca nedeninin ekonomik olmasının yanısıra, geçmişte 12 Mart, arkasından da 12 Eylül askeri darbelerinin neden olduğu küçümsenmeyecek bir politik göç de söz konusu. Buna başta Kürtler olmak üzere Süryanilerin de Türkiye’den göçe zorlanmalarını eklemek gerekiyor. Zaten kitabın temel yaklaşımı da daha o zamanki çeşitli örneklerden

de görülebileceği gibi, nasıl tipik bir Hintli ya da New Yorklu yoksa öyle bir işçi çocuğunun da olmadığı.

BUGÜNKÜ DURUM

İdeolojik farklılık yerine ticari rekabeti temel alan bir dünyada yaşamaya başladık. İşçi çocuklarının “yeni Avrupa”sı eskisine göre daha bağımsız ve zengin ama aynı zamanda daha tutucu ve ırkçı. Önceki kuşaklara göre Avrupa’ya daha bir “uyumlu” olanlar bile eskisine göre çok daha belirgin hale gelen ırkçılıkla karşı karşıyalar. Almanya’da Solingen ve Moeln’de yakılarak öldürülen Türkler buna çarpıcı bir örnek. Ama eskiden ırkçılık karşısında sinip kendilerini ezik hissedenler yerine de, kendilerine haksızlık edildiğini düşünenler, ırkçılığı sineye çekmek yerine tepkilerini gösterenler var.

Avrupa’nın NATO’ya aitliğini sürdürmesiyle birlikte özerk askeri göç ve ortak bir dış politika oluşturması gündemde. 360 küsur milyonluk nüfusu ile dünyanın en zengin pazarı olmaya aday. Ancak sosyal refah devleti anlayışının ABD patentli vahşi kapitalizminin etkisine girmesiyle birlikte özellikle göçmenlerin haklarının gerilediği bir ortam.

Devlet politikaları ve sokaktaki güçler açısından ırkçılık hem turmanıyor hem de kurumsallaşıyor. Avrupa’nın kimi büyük kentlerinde kokusu, dokusu, rengi farklı olanlar kendi gettomsu mahalleleri dışına korkuyla çıkıyorlar.

Türkler de genellikle Avrupalılarla içiçe değiller. Günlük yaşamlarını büyük nispette kendi kurdukları paralel bir toplumda sürdürüyorlar. Alış-veriş, eğlence ve giderek artan bir yüzde için çalışma hayatının dili Türkçe. Eskisine göre bir yandan Avrupa’da daha yerleşik olan Türkler, bir yandan da ayrışıyorlar.

Yeni yasa ve uygulamalarla uluslararası insan hakları andlaşmaları çiğneniyor, ailelerin bütünleşmesi hatta kısa ziyaretlerle görüşmesi giderek imkânsızlaşırken, Avrupa sınırlarında eskisine göre tersine işleyen yeni bir demir perde örülüyor. Yakın geçmişte Doğu Almanya’dan kaçanları vurmakla görevli polis, bugün aynı sınırlarda silahlarını kaçak girmek isteyen göçmenlere doğrultmuş. Eskiden Sovyet-

ler’de seyahat özgürlüğünün kısıtlandığı gibi bu gidişle yakında Avrupa’da göçmenlere de bir “iç”, bir de “dış” pasaport gerekecek.

Özellikle sağın ve neo-faşizmin tırmanmasıyla birlikte tüm Batı ülkelerinde çeşitli ad ve modellerle sunulan göçmen politikalarının da iflas ettiğini görüyoruz. Yeni Avrupa Birliği’nde söz konusu olan göçmen politikası değil, göçmen polisi. Bir yandan göçmenlerin sosyal ve yasal haklarıyla ilgilenen kişi ve kuruluşlara ayrılan fonlar kısılır ya da tamamen kesilirken, göçmenlerle uğraşan polise verilen fonlar artıyor, istenmeyen göçmenlerin geri dönmesini teşvik için yeni fonlar, yeni programlar yaratılıyor.

Sosyal devletin giderek çökertip işsizliğe ittiği insanların önemli bir kısmını sokakta kendi kaderiyle başbaşa bırakan Friedman’cı ekonomik politikalar kara para faaliyetlerini teşvik ediyor. Fuhuş, uyuşturucu ticareti, kumar, sınırdan adam geçirme, soygun ve dolandırıcılık göçmenlerin ve özellikle gençlerin de kısmen katıldığı faaliyetler. İşsizlik tırmanıyor. Konut darlığı had safhada. Yüksek kira beklentisiyle bir yığın boş konut kiracı bekleyedursun, göçmenler diğer yoksullarla birlikte balık istifi yaşıyor. Sefillik, ırkçılık, ikinci sınıf vatandaşlık hâlâ süregeliyor.

Avrupa’da ve özellikle Almanya’daki eğitim eşitsizliği, göçmen çocuklarını hâlâ en kaba, en zor, en istenmeyen işlere, mesleklerle hazırlıyor. Üniversitede okuyan doktor, avukat olan işçi çocuklarının sayısı giderek artıyorsa da bunlar çok küçük bir azınlık. Hâlâ Amerikan patentli Anglo-Sakson zekâ testlerine tabi tutulan ve her bakımdan normal birçok göçmen çocuğu birdenbire kendilerini geri zekâlılar sınıfında buluveriyor. Irkçı bir eğitim politikası sonucu ortaya çıkan bu psikolojik katliam kimi çocukların geleceğini daha baştan baltalıyor.

Bunlar yıllardır bilinen şeyler. Yeni olan, bunun artık Avrupa’da bir sorun değil, normal durum olarak algılanması. Kimse şaşmıyor, irkilmiyor. Gerek Avrupa gerekse göçmenler açısından durum kanıksanmış, kemikleşmiş, apolitikleşmiş. Hâlâ göçmenler haklarını sağlamak için yaygın katılımlı eylemler gerçekleştirmiş değil. Yeni düzenin insa-

nı ancak kendi durumunu kurtarmak, mümkünse kendi rüyasını gerçekleştirmek sevdasında.

GÖÇMENLERE SİYASET YASAĞI

Demokrasinin en temel seçme ve seçilme hakkını uygulamayan ülkeler arasında Güney Afrika'daki ırkçı apartheid rejimi ile Arap topraklarında işgalini sürdüren İsrail'in siyonist rejimi kalmıştı. Birincisi yıkılıp gitti, ikincisi silah zoruyla ayakta. Gene de birkaç kuşaktır kendi toprakları üzerinde doğan, yaşayan, çalışan, vergi ödeyenlere Avrupa ülkeleri hâlâ bu en temel demokratik hakkı tanımayı reddediyor (tek tük ülkelerde varolan yerel seçim hakkı dışında).

Dünyanın ilk ulusal demokratik devrimi, “temsil hakkımız yok ise vergi de ödemeyiz” (no taxation without representation) şiarı ile ta 1776'da ABD'de gerçekleşmişken günümüzün Avrupası hâlâ kölelerin çalışıp efendilerin yönettiği milattan önceki Yunan demokrasisini andırıyor. Üstelik göçmenler elçilik ya da posta kanalıyla “kendi” ülkelerinde de oy kullanamadıklarından tam anlamıyla siyasi haklarından yoksun durumdadır. Demokratik haklar konusunda Avrupa kadar Türkiye de sessiz. Avrupa kadar Türkiye de çifte standartlı.

Siyasi hakları gaspedilmiş göçmen topluluğu, ekonomik ve sosyal haklarının sağlanmasında hâlâ yasalarca sessizliğe mahkûm edilmiş durumda.

İSLÂM

Göçten bu yana toplumlarındaki İslâm'ın varlığını tanımak ve kabul etmek yerine, Avrupa daha da bir tedirgin tavır sergiliyor. İslâm'ın sayısal güç olarak ikinci büyük din olması şaşırtıyor, ürkütüyor Avrupa'yı.

Türkiye'de din dersi kisvesi altında nasıl İslâm eğitimi yapılıyor, Avrupa okullarındaki zorunlu din derslerinde de Hıristiyanlık eğitimi yapılıyor. İbadet özgürlüğü açısından Avrupa'daki Müslümanların durumu Türkiye'deki Hıristiyanlara göre daha farklı. Zira Avrupa'da ne çok dinleri barındıran bir Osmanlı geçmişi var, ne de azınlık

ibadet yerlerinin mevcudiyetini garantileyen Lozan Andlaşması. Binbir dereden su getirilip cami inşaatına, hele minareliyse, izin verilmiyor. Genellikle apartman katları, dernek lokalleri mecburen cami vazifesi görüyor. Ezan sesleri ile kilise çanlarının duyulduğu kimi İstanbul semtleri hâlâ olası çok-kültürlü bir Avrupa'nın ne rüyasında var ne de hukukunda. Diğer yandan derme çatma ibadet yerleri için milyonlar harcayan Müslümanlar gene dünyanın parasını harcıyıp ölümlerini de memleketlerine götürüyorlar gömmeye. Hıristiyan topraklarında mezarlık fikrine pek yanaşmıyorlar. Türkler açısından Avrupa'ya yerleşmişliklerinin nihai ölçüsü orada mezarlıklarını kurmak olacak. Bu anlamda istisnalar dışında henüz Avrupa'ya "kafaca" yerleşmiş değiller.

KÜRTLER

Ayrı bir bahis açmak gerekiyor mu göçmen Kürtler için? Bir bakıyorsunuz Türkiye'den gelen göçmenler aynı koşullara tabiler, bir bakıyorsunuz Türkiye ve Türklerle ilgili bir politikanın unsuru olarak bambaşka bir konumdalar.

1970'li ve 80'li yıllarda Avrupa'ya gelen Kürt çocukları ilk kez ana dillerinde eğitim görmeye bu ülkelerin yuva ve ilkokullarında başladılar; ilk kez yasadışı olarak değil, tersine devletin teşvikiyle bir Kürt kimliği geliştirmeye başladılar. Kültürel aidiyet, kültürel kimliklerin insanların topraklarından uzaklaştığında güç kazandığı hatta abartılabildiği olgusu da göz önünde tutulursa kaçınılmazdır ki Avrupa'daki Kürt bilinci Türkiye'dekine nazaran çok gelişmiş durumda. Türklerden ayrı olarak kendi dernekleri, lokantaları, lokalleri var. Avrupa devletlerinin, kurumlarının destekledikleri araştırma ve kültür merkezleri var. Bir anlamda Avrupa devletleri Kürtlere, T.C.'nin kendi vatandaşlarına sahip çıktığından daha fazla sahip çıkıyor. Kürtler duruma göre kendilerine kâh Türküm diyor, kâh Kürdüm diyor. Kürtlük, Türklük, Müslümanlık, Alevilik gibi çeşitli unsurlardan oluşan Kürt kültürel kimliği siyasi kışkırtmalardan uzak (siyasetten değil) bir ortam sağlanabildiği takdirde hem kendisi hem de çevresi için zengin gelişmelere gebe.

Zamanında Türk-Kürt diye hiçbir ayrım yapmayan, hatta her-

hangi bir ayrımın farkında dahi olmayan kimi Avrupalı kuruluş ve kişiler bugün sade Kürtleri benimsemiş durumdalar. Artık giderek Avrupalılar arasında Kürtleri ve Türkleri “benimseyenler” farklı kişi ve kuruluşlar.

Ne var ki, Kürt “ulusal sorun”unun gündeme getirilmesiyle Avrupa’daki somut sorunlarına, somut çözüm bulmaktan en uzak olanlar da birkaç kuşaktır burada yaşayan ve diğer göçmenler gibi artık hep Avrupa’da yaşamlarını sürdürecektir olan Kürtler.

SOL ÇÖKÜŞÜN ETKİLERİ

Dünya solunun çöküşü nasıl etkileyecek Avrupa’daki Türk göçmenlerini? Göçmenleri ayrı ayrı ama aynı şekilde etkileyen üç olay var bence. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa’daki rejimlerin çökmesi, Avrupa solunun sağ’a kayışı ve Türkiye’de ilk seçimlerden (1946) bu yana genellikle karşı cephelerde yer alan siyasi akımların koalisyon hükümetleri. Hepsi de Avrupa’daki Türkleri bir anlamda “yalnızlaştırırken”, aynı zamanda kendi sorunlarının varlığı bağımsızca çözüm aramalarına da yol açtı.

1- Marksist rejimlerin çökmesi sola gönül vermiş gençlerin, bir an önce devrim olsun diye uğraşmalarının sonu oldu. 1980’li yıllarda Avrupa başkentlerinde kutlanan 1 Mayıs törenlerine neredeyse o ülkenin vatandaşı kadar Türkler de katılırdı – üstelik ayrı ayrı gruplarda. Kimi Çin Devrimi’ni benimseyen pankartlar altında yürürken, kimi Sovyetler’i, kimi Arnavutluk’u, kimi Küba’yı, kimi de Kürdistan’ı şiar edinmişti kendine. Bu grup ve örgütlerin çoğu ya çöktü ya da cılızlaştı, zaten sınırlı olan popülerliğini yitirdi. Yıllar boyunca gençlerin, bu örgütlerin güdümünde tartışmaya, taraftar toplamaya, kimi provokasyon niteliği taşıyan yasadışı eylemlere harcadıkları zaman enerji ve özveriye düşünün. Bu birikim, artık Avrupa’da yaşayan göçmenlerin somut sorunlarına somut çözümler getirmeye yoğunlaşma eşiğinde.

2- Avrupa’da sol partilerin oy kaybetme korkusuyla göçmen dostluğundan göçmen düşmanlığına doğru kayması da göçmenleri kendi sorunlarıyla başbaşa bıraktı. Yalnızlaşma, önce işyerinde, fabri-

kada başladı. Başta komünistlerin kendilerine arka çıkmasıyla Türkiye’de milliyetçi, dinci akımları destekleyen işçiler bile Avrupa’da komünist, sosyalist sendikaların önde gelen militanları olmuştu bir ara. Üstelik bu sendikalar için aidatlarıyla önemli bir gelir kaynağı da oluşturdular. Ancak komünistlerin tam anlamıyla saf değiştirip neo-faşist ırkçı partilere oy vermesi ve sendikal hareketin gerilemesi gene göçmenleri yüzüstü bıraktı. Artık göçmenlerin hareketi gene belki aynı sendikal yapı içinde, ama bu kez kendi eylemlerini gerçekleştirmeye, kendi oluşumlarını korumaya yönelik...

3- 1946’dan beri “Halkçı” ve “Demokrat” diye iki ayrı kampa bölünen Türkiye’de 1991 seçimleri sonucu kurulan “tarihi koalisyon” ve onu takip eden benzeri hükümet ortaklıkları Avrupa’daki göçmenleri de bir yandan eski siyasi aidiyetlerinden kurtarıırken, bir yandan da özellikle gençlerin birçok yeni ortak konumda yanyana gelmelerine olanak sağladı. Bu tarihi yükten özgürleşen ikinci ve üçüncü kuşakların siyaset odağı bir süre alevlenen Türk-Kürt çatışması dışında Türkiye’den Avrupa’ya, kendi gündelik yaşantılarının sorun ve çözümlerine kaydı. Artık ne “askeri diktatörlüğe son” çağrıları gündemde ne de geleneksel Türkiye “sağ” ve “sol”unu temsil eden bölünme ve çatışmalar. Üstelik bu gençler her ne kadar ebeveynleri gibi egemen düzence ezilmekten paylarını alıyorlarsa da onların yaptıkları gibi “işimden olurum”, “Almanya’dan kovulurum” korkusuyla boyunlarını bükmeğe her gün giderek daha çok haklarını arıyorlar. Kendi demografik kaygılarının da etkisiyle Almanya’nın çifte vatandaşlık hakkını tanıması ise bu eğilimi daha da güçlendirecek.

YENİ YÜZYILLARIN TARİHİ

Avrupa’ya göçle ilgili temel soru ve cevaplar oldukça belli. Niçin çağırıldılar? Avrupa’nın ağır ve kirli işlerde çalışacak ucuz emeğe ihtiyacı vardı. Niçin geldiler? Kendi ülkelerinde işsizlik vardı. Neden? Çünkü Batı’nın zenginleşmesiyle birlikte dünyanın geri kalan kısmı yoksullaşıyor, özellikle tarımdan kopup işsiz kalanlar göçe zorlanıyordu. Doğulu insanın Batı’ya gitmesi, Batı sömürüsünün Doğu’ya gitmesinin

sonucu. Berlin’de bir toplantıda göçmen bir işçi şöyle özetlemişti durumlarını: “Biz buradayız, çünkü siz oradasınız.”

Avrupa ekonomisinin göçmenlere sade işgücü değil, tüketici olarak da ihtiyacı var. Son yılların yeni olgusu ekonomiye yeni bir canlılık veren tüketici ve yatırımcı göçmenler. Bir yanda çocuk yapmayan, hızla yaşlanan, emekliye ayrılan Avrupalılar, diğer yandan yüzdesi hızla artan dinamik genç göçmen nüfusu. Üstelik sosyal hizmetlerden en az yararlananlar onlar olduklarından toplamın yükünü de hafifletiyorlar. Avrupa’nın göçmensiz ayakta kalması imkânsız. Bir Birleşmiş Milletler raporunda Avrupa Birliği’ni oluşturan 15 ülkenin, bugün nüfuslarındaki çalışan yüzdesini ve onların maaşlarından kesintilerle sağlanan yaşam düzeyini korumak istedikleri takdirde yirmi beş yıl içinde 100 milyon aşkın yabancı işçiye ihtiyacı olacakları belirtiliyor.

Ancak konuya salt ekonomik açıdan bakıldığında göçün önemli boyutu gözden kaçmış oluyor. Tarih bugünleri değerlendirdiğinde Avrupa’ya nasıl bir kültür göçünün gelmiş olduğu görülecektir. Okuma-yazma bilseler de, bilmeseler de, işçi aileleri ve onlardan sonra gelecek kuşaklar bu kültür göçünün temsilcileridir. Kültür derken ilk göze çarpan farklı kıyafetler, yemekler, folklor dansları ve şarkılar belki. Ancak bu arkeolojik ve turistik görünümün altında yatan çok daha önemli kültürel boyutlar var. Avrupa’nın bu yeni sakinlerinin insan ilişkileri başka. Yaşam ve ölüm anlayışları, niçin çalışıp niçin yaşadıkları farklı. Zaman ve evreni algılamaları değişik. Asırlardır sürececek yeni bir kültürün oluşmasının eşliğindeyiz. Bu oluşumun ilk araçları ise göçmen işçi çocukları.

Bu saptama, ne Batı’nın ne de Batı’dan çok Batıcı, Batı’ya karşı aşağılık kompleksiyle dopdolu, çoğu Türk aydınının hoşuna gitmiyor. “Anadolu köylüsü” gözüyle baktıkları göçmen işçinin Avrupa uygarlığına nasıl bir kültürel katkıda bulunabileceğini, “aydınların” hafsalaları almadığı gibi, göçmenler için gördükleri tek çıkar yol, bir an önce onların Batılılaşıp çağdaşlaşmaları, Avrupa’ya ayak uydurmaları. Ama bir yandan da asıl kendisi bir türlü “çağdaşlaşamayan” Türk devletinin Avrupa’da çıkarlarını korumaları. Diğer yandan kimi göç-

menlerin de (özellikle 1. kuşağın) Batı'ya karşı üstünlük ve “yedi düvele meydan okumuşuz, Müslümanız, Batı'nın gâvurundan alacak bir şeyimiz yok” diyerek deve kuşları gibi başlarını kumun içine gömüyor, yeni ve bambaşka bir kültürün içine doğan çocuklarının kafalarını iyice karıştırıyor, geleceklerini köstekliyorlar.

Oysa Avrupa tarihinde son 1600 yılın en önemli göçü bu. Ve bu sefer gelenler kendilerinden öncekiler gibi savaşarak, yıkıp yağmalayıp fethederek değil, Avrupalılarla yanyana çalışmak üzere geldiler. Nasıl 400'lü yıllarda Doğu'dan, Asya'dan gelen “barbarlar” –yani Gothlar, Visigothlar, Avarlar, Vandallar, Ostrogothlar– Batı Roma İmparatorluğu'nu çökertmekle birlikte, Yunan-Latin uygarlığıyla zaman içinde kaynaşıp bugünün Batı dünyasının temellerini attılsa, uzun vadede bugünkü Türk-Müslüman göçünün de benzer etkileri olacak.

İlk kez Fransa'da 732 Poitier Savaşı'yla zamanın Avrupa'sını güçlü bir orduda kendisine karşı birleştiren İslâm, 16. yüzyılda Viyana kapılarını zorlayıp Hıristiyan alemine hâlâ günümüze yansıyan korkular yaşatan Türkler, birdenbire son 40 yıl içerisinde Batı'nın içinde yaşar, yeşerir hale geliverdi. Avrupa'nın bir köşesinde İspanya'daki Endülü Uygarlığı dışında İslâm kuruldu kurulalı, yani 1400 küsur yıldır ilk kez, Batı tarihinde ilk kez, Müslümanlar Avrupa'da Hıristiyan alemiyle içiçe yaşıyor.

1400 yıldır birbirleriyle savaşmış, birbirlerine düşman, kültürleri dinleri ayrı iki topluluk, bugün Avrupa'da birarada çalışıyor, alışveriş yapıyor, çocuklarını aynı okullara yolluyor ve evlenip birbirlerinden çocuk bile yapıyorlar. Göçe, İslâm, Osmanlı ve Avrupa tarihi açısından bakıldığında bu akıl almaz bir gelişme. Bırakın düşünürleri, bilim adamlarını, siyasi liderleri, Nostradamus gibi kâhinlerin bile en uçuk kehanetinde böyle bir gelişmenin ipucu yok. Bu toplulukların asırlardır kimliklerini birbirlerine karşı tanımlayıp 40 yıllık bir an içinde, birdenbire yanyana ya da birarada yaşamaya başlamaları tabii ki sorunlu olacak. Bir yanda Haçlı Seferleri'ne kahramanlık destanı gözüyle bakan Hıristiyanlar, öbür yanda camilerde cihad vaazları dinleyen Müslümanlar. Sorunlar, çatışmalar, tarihe karşı direnmeler kaçınıl-

maz. Irkçılık ve bağnazlık belki daha nice canlar alacak. Klasik göç kuramları çerçevesinde düşünen sosyal bilimciler kısır döngüler içinde tartışmalarını sürdürüyor. Şoven politikacılar etnik ve dinî aitlikleri körüklüyor. İnsanlar heder oluyor.

İlk göçte, nasıl, barbar kavimleriyle Latinlerin birleşmesi yeni bir kültürün temellerini atıp Shakespeare'ler, Goethe'ler, Erasmus'lar yetiştirdiyse, şimdiki büyük kültür göçü de yeni uygarlıklara gebe. Dünyayı kocaman bir "Disneyland" yapmak ya da öyle görmek isteyenler aslında ne kaçırdıklarının henüz farkında değiller. Onun için de *Daha Sesimizi Duyurmadık*.

GÜNDÜZ VASSAF
Cambridge, Ocak 2000